

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента

Сухарєвої Анни Олександрівни на дисертацію

Капуляка Віталія Петровича «Правове та організаційне забезпечення запобігання правопорушенням, що вчиняються дітьми», представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. У сучасному українському суспільстві проблема правопорушень, скоєних дітьми, набуває стрімкого розвитку, що викликає серйозну занепокоєність. Згідно з даними Національної поліції України, у 2023 році кількість злочинів, скоєних неповнолітніми, залишається доволі значною.

Цей феномен має комплексні причини, серед яких: зростання соціальної та економічної нерівності (багато дітей живуть у бідних сім'ях, не мають належної підтримки та опіки з боку дорослих, що робить їх більш схильними до девіантної поведінки); вплив негативних соціальних факторів (на дітей негативно впливає поширення жорстокості, насильства, та інших форм антисоціальної поведінки); недосконалість системи запобігання правопорушенням, що вчиняються дітьми (що призводить до рецидивів протиправної поведінки).

У зв'язку з цим вивчення правового та організаційного забезпечення запобігання правопорушенням, що вчиняються дітьми, набуває особливої актуальності.

Додамо, що війна в Україні суттєво вплинула на життя дітей. Багато з них опинилися в складних життєвих обставинах, що може призвести до зростання рівня правопорушень. Тому тема профілактики правопорушень серед дітей стає ще більш актуальною в умовах воєнного стану.

Війна створює нові ризики для дітей, такі як бездомність, бідність, експлуатація, психологічні травми. Ці фактори можуть призвести до того, що діти шукатимуть способи отримання емоційної підтримки або матеріальних благ через правопорушення.

Війна призводить до змін у соціальному середовищі дітей, таких як втрата членів сім'ї, друзів, зміна місця проживання. Ці зміни можуть призвести до дезорієнтації та відчуття безпорадності, що може штовхнути дітей на правопорушення.

Таким чином, важливо створити безпечне середовище для дітей, де вони будуть відчувати себе захищеними.

Наведене обумовлює актуальність обраної проблематики і вказує, що комплексне наукове дослідження за такою темою як «Правове та організаційне забезпечення запобігання правопорушенням, що вчиняються дітьми» є своєчасним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обрана тематика дисертації безпосередньо пов'язана з Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019 (у межах цілі «сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях»), темою наукових досліджень Одеського державного університету внутрішніх справ «Пріоритетні напрямки розвитку реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (реєстраційний номер 0123U103538), темою науково-дослідної роботи факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Одеського державного університету внутрішніх справ «Забезпечення прав і свобод особи в умовах транзитивного суспільства: сучасний вимір» (реєстраційний номер 0123U103760) та темою інституту права та безпеки

Одеського державного університету внутрішніх справ «Державно-правові засади формування безпекового середовища в Україні» (реєстраційний номер 0123U103716).

Наукова новизна одержаних результатів. Рецензована дисертація є одним з однією з перших робіт, у якій системно висвітлено проблематику правового та організаційного аспектів запобігання правопорушенням, що вчиняються дітьми та визначено напрями підвищення ефективності профілактичної діяльності з наданням низки рекомендацій з удосконалення національного законодавства.

Виокремимо ті основні положення, що уперше стали складовою вітчизняного правознавства. Так, автором було обгрунтовано розуміння запобігання правопорушенням, що вчиняються дітьми, як цілеспрямованої діяльності, що має державно-владний характер, метою якої є забезпечення правопорядку шляхом впливу на фактори ризику правопорушень та яка здійснюється у межах повноважень, що визначені законом. Причому ця дефініція дозволяє визначити основними суб'єктами запобігання правопорушенням дітей органи правопорядку та органи й служби (створені державою чи органами місцевого самоврядування) у справах дітей, а також розмежувати суб'єктів запобігання правопорушенням дітей від інституцій, що залучаються до виконання окремих завдань профілактики правопорушень.

У роботі було обгрунтовано розгляд системи профілактики правопорушень дітей через виокремлення підсистем: нормативної (що являє собою сукупність юридичних норм і принципів, які регулюють суспільні відносини щодо виявлення факторів правопорушень та впливу на ці фактори з метою збереження правопорядку), інституційної (що являє собою сукупність органів публічної влади, служб та установ, які є суб'єктами профілактичної діяльності); функціональної (що становить саму діяльність

суб'єктів профілактики правопорушень, що вчиняються дітьми) з акцентом на трирівневості нормативної підсистеми.

Окрім цього, дисертантом було виокремлено та охарактеризовано організаційний (спрямований на нормативно-правове регулювання загальних засад профілактичної діяльності, визначення суб'єктного складу та його функцій (завдань) тощо) і тактичний (спрямований на нормативно-правове регулювання окремих аспектів профілактичної діяльності, зокрема, проведення окремих профілактичних заходів, процесуальних дій тощо) напрями удосконалення профілактики правопорушень дітей; надано низку пропозицій з удосконалення національного законодавства у сфері запобігання правопорушенням дітей.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані у дисертації положення, пропозиції та висновки мають практичну цінність та вже частково знайшли впровадження у науково-дослідній сфері, освітньому процесі, про що свідчать відповідні акти: акт впровадження ОДУВС від 20.03.2024 р., акт впровадження ОДУВС від 02.04.2024 р.

Окрім цього, результати дослідження можуть бути використані в сфері правозастосування – для удосконалення діяльності підрозділів ювенальної превенції щодо запобігання правопорушенням, які вчиняються дітьми; правотворчості – для удосконалення національного законодавства в сфері організаційно-правових аспектів профілактики правопорушень, що вчиняються дітьми.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Аналіз анотації, тексту дисертації та публікацій дисертанта свідчить про наукову обґрунтованість і достовірність отриманих результатів. Усі наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертації, повністю обґрунтовані та відповідають меті й завданням дослідження. Досягнення таких результатів стало можливим завдяки широкій емпіричній

та нормативно-правовій основі, а також правильно обраній методології дослідження.

Методологічне забезпечення дисертаційного дослідження зумовлене його метою та завданнями й базується на використанні сукупності принципів, підходів та методів наукового пізнання, що забезпечило повноту та достовірність отриманих результатів.

Емпіричну основу дослідження становлять: статистичні дані щодо адміністративних та кримінальних правопорушень, що вчиняються дітьми; дані щодо насилля відносно дітей, цькування тощо, результати проведеного соціологічного опитування 300 респондентів.

Характеристика основних положень роботи. Дисертація є самостійним науковим дослідженням. Основні теоретичні положення, які відображають наукову новизну дослідження, а також теоретичне і практичне значення його результатів, здобуті дисертантом самостійно.

Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (142 найменування на 15 сторінках), 4 додатків на 13 сторінках. Повний обсяг дисертації – 203 сторінки, з них основний текст - 160 сторінок.

Повнота викладу наукових положень в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні наукові результати дисертації відображено у 7 наукових публікаціях, з них 4 статті – у наукових виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 1 наукова стаття – у періодичних виданнях іноземних держав, 2 тези доповідей – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та науково-практичних семінарів. Ідеї та розробки співавторів у дисертації не використовувалися.

Основні результати дослідження оприлюднено та обговорено на: XV Міжнародній науково-практичній конференції «Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави» (м.

Одеса, 22 березня 2023 року), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Дотримання прав і свобод людини Національною поліцією України в умовах глобальних викликів сьогодення» (м. Одеса, 27 жовтня 2023 року)

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. При детальному аналізі рецензованої дисертації не виявлено текстових запозичень без посилань на джерела та інших порушень академічної доброчесності.

Зауваження щодо змісту дисертації. Відзначаючи загальну логічність та послідовність структури дослідження і здобутки дисертантки, вважаємо за потрібне звернути увагу на деякі дискусійні положення роботи:

1. Вважаємо, що дисертація була б більш довершеною, якби дисертантом було висвітлено проблематику форм взаємодії підрозділів ювенальної превенції, що сприяло б комплексному сприйняттю профілактичної діяльності спеціально повноважених органів та установ.

2. У дисертації не розглянуто детально вплив економічних та психологічних факторів на рівень правопорушень, що вчиняються дітьми. Розуміння цих чинників є ключовим для розробки ефективних профілактичних заходів. Без ґрунтовного аналізу цих аспектів складно оцінити дійсну ефективність запропонованих заходів.

Для більш комплексного дослідження даної теми, автору слід було б детально проаналізувати вплив бідності, безробіття, соціальної нерівності, сімейного середовища та інших факторів на рівень правопорушень, що вчиняються дітьми.

Такий аналіз дозволив би зробити більш виважені висновки щодо ефективності профілактичних заходів та розробити більш дієві стратегії запобігання дитячим правопорушенням.

3. При описі статистичних даних доцільно було б вказати на виявлені тенденції правопорушень, що вчиняються дітьми. Пов'язати ці тенденції з відповідними чинниками.

Наведені зауваження мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Капуляка В.П.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження «Правове та організаційне забезпечення запобігання правопорушенням, що вчиняються дітьми» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759) «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), а її автор Капуляк Віталій Петрович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Рецензент :

кандидат юридичних наук,

доцент, доцент кафедри

адміністративної діяльності поліції

Одеського державного університету

внутрішніх справ

Анна СУХАРЄВА